

EWA NOWICKA¹, BARBARA WALAS²

Edukacja medialna dzieci w wieku przedszkolnym

Media Education of Children in Preschool Age

¹ Doktor, Uniwersytet Zielonogórski, Wydział Pedagogiki, Psychologii i Socjologii, Zakład Mediów i Technologii Informatycznych, Polska

² Magister, doktorantka Uniwersytetu Zielonogórskiego, Wydział Pedagogiki, Psychologii i Socjologii, Polska

Streszczenie

Media i multimedia cieszą się ogromną popularnością wśród najmłodszych. Z tego powodu rośnie konieczność przygotowania dzieci do odpowiedniego korzystania z mediów. Wychowanie medialne realizowane już na poziomie przedszkola jest szansą na przygotowanie dzieci do krytycznego odbioru przekazów medialnych oraz sprawnego posługiwania się mediami jako narzędziami rozwoju poznawczego. Skuteczność prowadzonej już od najmłodszych lat edukacji medialnej zależy przede wszystkim od współpracy rodziców i nauczycieli, którzy stopniowo wprowadzać będą dziecko w zdominowany świat mediów.

Słowa kluczowe: : media, multimedia, technologie informacyjne, edukacja medialna, wychowanie, rodzina, dziecko

Abstract

Media and multimedia are very popular among children, for that reason there is growing necessity to prepare children for proper media use. Media education implemented at the kindergarten level is an opportunity to prepare children for the critical reception of media messages and efficient use of media as a tool for cognitive development. The effectiveness of media education from an early age depends mainly on the cooperation of parents and teachers who will gradually introduce the child into world dominated by media.

Keywords: media, multimedia, information technology, media education, education, family, child

---

Dziecko i rodzina w świecie mediów

Szybki rozwój technologii informacyjnych spowodował, że media i multimedia stały się powszechnym i trwałym elementem otaczającej nas rzeczywistości. Dla dzieci i młodzieży media są tym, z czym obcuja na co dzień, co rozwija się razem z nimi, jest ich światem. Jednak dla osób dorosłych – rodziców – to, co jest nowe, wymaga lepszego poznania i wyuczenia się. W wyniku tych różnic

wyłoniła się nowa kategoria trudności wychowawczych (Obuchowska, 2008, s. 273), dla których istotne rozwiązania proponuje edukacja medialna, która powinna być prowadzona już w wieku przedszkolnym w najbliższym środowisku dziecka, jakim jest rodzina i przedszkole.

Dzisiejszy świat dziecka zdominowany jest przez media. To one tworzą ten świat wraz z doświadczeniami, które dziecko uzyskuje w kontakcie z nimi (Izdebska, 1997, s. 156). Rzeczywistość ta z jednej strony jest atrakcyjna, z drugiej natomiast – zaborcza. Atrakcyjna poprzez mnogość wyboru, ale jednocześnie powodująca „ubezwłasnowolnienie” czasu, czynności czy wypoczynku. Nadmiar, brak krytycznego odbioru informacji sprawia, że dzieci zanurzone w szumie informacyjnym nie są przygotowane do umiejętności klasyfikowania odbieranych informacji.

Dziecko kreuje swoją rzeczywistość na podstawie doświadczeń, które oddziałują na jego rozwój poznawczy i emocjonalny. Nieumiejętne korzystanie z mediów wynika z niewłaściwego posługiwania się nimi. Media tworzą świat konkurencyjny do świata realnego, przez co ludzie coraz chętniej wybierają świat stworzony przez media – wymaginowany, nierealny i daleki od codziennej rzeczywistości. Główny problem i niebezpieczeństwo korzystania z mediów polega na tym, że rzeczywistość kreowana przez media utrudnia człowiekowi radzenie sobie z codziennością. Dzięki mediom człowiek nie tylko nie potrafi przezwyciężyć problemów egzystencjalnych, ale stają się one środkiem znieczulającym (Kiwek, 1997, s. 119), ucieczką i „lekiem na każde zło”.

Dzisiejsze dziecko codziennie nawiązuje relacje z mediami, przez co jest odbiorcą nowych zjawisk kultury audiowizualnej. Z tego powodu kultura medialna stanowi bardzo ważny obszar jego edukacji i wychowania (Izdebska, 2008, s. 55).

W kształtowaniu wiedzy na temat otaczającego świata i rzeczywistości, w jakiej znajduje się dziecko przedszkolne, pierwszorzędną rolę spełniają rodzice i środowisko edukacyjne, w którym dziecko wzrasta. Niezwykle ważną staje się wiedza medialna rodziców i nauczycieli, codzienne przyzwyczajenia oraz prezentowane wzory korzystania z mediów w rodzinie.

Edukacja medialna w przedszkolu

Edukacja przedszkolna dzieci w Polsce rozpoczyna się w chwili, gdy dziecko osiąga wiek 3 lat, i trwa przez 3 lata. Według podstawy programowej głównym celem wychowania przedszkolnego jest wsparcie całościowego rozwoju dziecka. Realizacja ta jest możliwa przez proces opieki, wychowania i nauczania-uczenia się, co umożliwia dziecku odkrywanie własnych możliwości, sensu działania oraz gromadzenie doświadczeń na drodze prowadzącej do prawdy, dobra i piękna. Wychowanie przedszkolne wspiera całościowy rozwój każdego dziecka. Jest to zadanie, w którym biorą udział nauczyciele, rodzice oraz dziecko.

Celem edukacji przedszkolnej jest prawidłowy rozwój psychofizyczny dziecka w toku jego działań edukacyjnych i spontanicznej aktywności twórczej zgodnej z jego rytmem rozwojowym. Specyfika rozwoju psychofizycznego, społecznego i emocjonalnego dziecka w wieku przedszkolnym zobowiązuje do stymulowania rozwoju jego procesów poznawczych (Białkowski, 2008, s. 57). Wraz ze stopniowym doskonaleniem się różnych umiejętności dziecko kształci również swoje zdolności oraz umiejętności poznawcze kształtujące jego wiedzę percepcyjną. Wiedzę taką dziecko kształci w wyniku obserwacji najbliższego otoczenia i kontaktu z wszelkimi wartościami wizualnymi – przestrzenią naturalną i zbudowaną oraz artystycznymi przekazami wizualnymi, takimi jak: ilustracje książkowe, dzieła sztuki oraz audiowizualne przekazy telewizyjne, filmowe i komputerowe (Białkowski, 2008, s. 58).

Dzieci od najmłodszych lat systematycznie, codziennie, z ogromnym zainteresowaniem i fascynacją zanurzają się w świat mediów, który stał się światem konkurencyjnym w stosunku do świata realnego (Więczkowska, 2012, s. 112). Najmłodszy coraz więcej czasu spędzają w towarzystwie mediów. Dla wielu z nich jest to jedyne i podstawowe źródło informacji o świecie. Coraz częściej jest to także główna forma spędzania wolnego czasu. Nowoczesne media stanowią silny czynnik kształtowania wzorów zachowań, określonych postaw i systemu wartości, wyznawanych poglądów i opinii (Izdebska, 2001, s. 78). Obecność mediów w życiu dzieci nie jest czynnikiem mało istotnym. Zawarta w nich treść ma na nie ogromny wpływ. Treści te są w stanie oddziaływać na ich myśli, wolę, uczucia i wyobraźnię, przekształcając zakres ich doświadczeń, wizję świata, a także rozumienie samego człowieka (Więczkowska, 2012, s. 112).

Nieograniczona dostępność mediów powoduje, że już od najmłodszych lat dzieci rozwijają się w kulturze obrazu. W związku z tym większość pierwszych doświadczeń dziecięcych ma charakter wizualno-medialny. Start dzieci w kulturze rozpoczyna się od kontaktu z telewizją, komputerem i internetem, media i multimedia stały się bowiem dominującym elementem środowiska życia dzieci (Izdebska, 2000, s. 212). Umiejętne i mądre korzystanie z technologii informacyjnych może być dla dzieci źródłem korzyści edukacyjnych (Słysz, Arcimowicz, 2009, s. 42).

Media i multimedia nie są ani dobre, ani złe – ich wartość zależy od tego, w jakim kierunku tkwiące w mediach możliwości wychowawczego i edukacyjnego oddziaływania będą spożytkowane w rodzinie, przedszkolu, a potem w szkole oraz z jakim efektem dla dziecka. Przebieg i efektywność tego procesu zależy w ogromnym stopniu od rodziców i nauczycieli odpowiedzialnych za racjonalne korzystanie przez dzieci z mediów (Izdebska, 2001, s. 279). Niezbędna staje się troska o nabywanie kompetencji medialnych wśród dzieci i młodzieży. Za nabywanie takich kompetencji odpowiedzialna jest edukacja medialna praktykowana w najbliższym środowisku dziecka.

Edukacja medialna przygotowuje do właściwego odbioru mediów oraz prawidłowego posługiwania się nimi jako narzędziami rozwoju intelektualnego (Strykowski, 1997, s. 12). Celem tej edukacji jest wychowanie kompetentnych odbiorców mediów. Kompetentny medialnie odbiorca potrafi rozpoznać medium, umie do niego dotrzeć i wybrać z oferty to, co go interesuje. Medium powinno odpowiadać oczekiwaniom, potrzebom i zainteresowaniom swojego odbiorcy (Pisarek, 2008, s. 67). Do głównych zadań edukacji medialnej należy zaliczyć:

- wskazanie miejsca mediów w kulturze,
- poznanie możliwości mediów oraz sposobów ich wykorzystania w procesie kształcenia i samokształcenia,
- wykształcenie umiejętności porozumiewania się człowieka z komputerem oraz za pośrednictwem internetu,
- interpretację komunikatów medialnych,
- nabycie umiejętności wykorzystania technologii informacyjnych jako narzędzia rozwoju intelektualnego,
- wykształcenie zdolności rozumienia specyficznego języka mediów oraz roli mediów w procesach pedagogicznych (Osmańska-Furmanek, Furmanek, 2006, s. 299).

Im wcześniej dzieci będą przygotowane do rozsądnego wykorzystania mediów w zabawie i nauce, tym większe szanse na to, że będą bezpieczne w otaczającej je rzeczywistości medialnej.

Edukacja przedszkolna jest idealnym momentem wprowadzania dziecka w świat mediów. Poprzez aktywność zabawową można z powodzeniem przekazać już najmłodszym odbiorcom mediów kompetencje w zakresie edukacji medialnej.

Dzieci w wieku przedszkolnym mają kontakt z takimi mediami, jak: komputer, internet, telewizja, radio. Z tego powodu według Huka (2011, s. 49) można wprowadzić do programu wychowania przedszkolnego m.in. takie treści, jak:

- wiedza dotycząca programów telewizyjnych przeznaczonych dla dzieci,
- treści dotyczące rozmawiania i wyjaśniania obejrzanych sytuacji w telewizji, bajek animowanych oraz filmów dla dzieci,
- wiedza dotycząca reklamy telewizyjnej,
- umiejętność rozróżniania elementów fantastycznych od rzeczywistych w oglądanych filmach, bajkach animowanych, grach komputerowych.

Treści w zakresie edukacji medialnej należy dostosować do możliwości rozwojowych dzieci w wieku przedszkolnym. Ich realizacja zapewni przygotowanie fundamentu właściwego odbioru mediów i określenia ich miejsca w życiu rozwijającego się dziecka (Huk, 2011, s. 49).

Natomiast w ujęciu Białkowskiego (2008, s. 25) edukacja medialna na poziomie przedszkola obejmuje m.in.:

- wspólne omawianie programów telewizyjnych oglądanych przez dzieci w domu,

- wspólne oglądanie programów telewizyjnych, radiowych i stron internetowych przygotowanych dla dzieci, omawianie podstawowych zasad posługiwania się współczesnymi mediami,
- zabawy w tworzenie programu telewizyjnego z wykorzystaniem ról obejmujących poszczególne typy realizatorów,
  - świadomą percepcję i refleksję nad treścią odbieranego obrazu,
  - korzystanie z książek obrazkowych oraz książek z ilustracjami o charakterze artystycznym jako pierwszego medium artystycznego i nośnika wartości estetycznych,
  - korzystanie z teatru, filmu, gier komputerowych, multimedialnych programów edukacyjnych i internetu jako nośnika wartości estetycznych,
  - zapoznanie z podstawowymi zasadami korzystania z mediów wizualnych i audiowizualnych (prasa ilustrowana, telewizja, internet, gry i programy komputerowe),
  - poznanie dziedzictwa kulturowego w najbliższym i dalszym otoczeniu dziecka.

Edukacja medialna realizowana na poziomie przedszkolnym stanowi szansę na przygotowanie najmłodszych odbiorców mediów do krytycznego odbioru przekazów medialnych oraz sprawnego posługiwania się mediami jako narzędziami rozwoju poznawczego. Skuteczność prowadzonej edukacji medialnej w przedszkolu zależy przede wszystkim od wczesnej współpracy rodziców i nauczycieli, którzy stopniowo wprowadzać będą dziecko w zdominowany świat mediów.

W świecie zdominowanym przez media umiejętność krytycznego odbioru informacji ma znaczący wpływ na lepsze funkcjonowanie i rozwijanie się młodego człowieka. Ogromną rolę mają w tym miejscu do spełnienia rodzice i nauczyciele, na których spoczywa obowiązek przygotowania dziecka do funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym oraz racjonalnego, krytycznego i świadomego odbioru treści przekazywanych przez media. Sukces w tym zakresie można osiągnąć w momencie, kiedy edukacja medialna stanowić będzie istotny element życia rodzinnego. Kiedy od najmłodszych lat dzieci będą stopniowo nauczone, jak należy korzystać z technologii informacyjnych we właściwy sposób. Wiek przedszkolny i szkolny jest najlepszym momentem, w którym można wiele osiągnąć w tym zakresie. Szkoła i przedszkole dla edukacji medialnej to niezastąpione instytucje i drugie po rodzinie stanowią przestrzeń wychowania do mediów.

Literatura

- Białkowski, B. (2008). *Standardy edukacji kulturalnej, Materiały do konsultacji środowiskowych*. Warszawa: Fundacja Polskiej Rady Muzycznej.
- Huk, T. (2011). *Media w wychowaniu, dydaktyce oraz zarządzaniu informacją edukacyjną szkoły*. Kraków: Impuls.

- Izdebska, J. (1997). Dziecko w świecie mass mediów – wychowawcze aspekty i zagrożenia. W: W. Strykowski (red.), *Media a edukacja* (s. 409–413). Poznań: eMPi2.
- Izdebska, J. (2000). *Dziecko w rodzinie u progu XXI wieku. Niepokoje i nadzieje*. Białystok: Trans Humana.
- Izdebska, J. (2001). *Rodzina. Dziecko. Telewizja. Szanse wychowawcze i zagrożenia telewizji*. Białystok: Trans Humana.
- Izdebska, J. (2008). Media elektroniczne jako przestrzeń wychowania i uczenia się dziecka. W: T. Lewowicki, B. Siemieniecki (red.), *Media w edukacji – szanse i zagrożenia* (s. 54–59). Toruń: Wyd. Adam Marszałek.
- Kiwek, J. (1997). Faktyczne i wyimaginowane zagrożenia wynikające ze stosowania mediów. W: W. Strykowski (red.), *Media a edukacja* (s. 91–95). Poznań: eMPi2.
- Lubowiecka, J. (2013). Kompetencje społeczne dzieci w sytuacjach edukacyjnych w przedszkolu. W: H. Sowińska (red.), *Dziecko w szkolnej rzeczywistości. Założony a rzeczywisty obraz edukacji elementarnej* (s. 367–395). Poznań: Wyd. UAM.
- Obuchowska, I. (2008). *Nasze dzieci. Jak je kochać i rozumieć*. Poznań: Media Rodzina.
- Osmańska-Furmanek, W., Furmanek, M. (2006). Pedagogika mediów. W: B. Śliwerski (red.), *Pedagogika, subdyscypliny wiedzy pedagogicznej* (s. 295–312). T. 3. Gdańsk: GWP.
- Pisarek, W. (2008). *Wstęp do nauki o komunikowaniu*. Warszawa: Wyd. Akademickie i Profesjonalne.
- Słysz, A., Arcimowicz, B. (2009). *Przyjaciele w Internecie*. Gdańsk: GWP.
- Strykowski, W. (1997). *Media w edukacji. Od nowych technik nauczania do pedagogiki i edukacji medialnej*. Poznań: eMPi2.
- Więczkowska, M. (2012). *Co wciąga Twoje dziecko?* Kraków: Wyd. M.